

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова Приймальної комісії
Державного податкового університету
Дмитро СЕРЕБРЯНСЬКИЙ
_____ 2025 р.

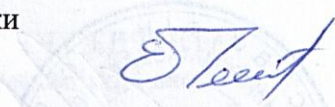
**ПРОГРАМА
ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ**

**при вступі на навчання для здобуття третього (освітньо-наукового) рівня
на основі ступеня магістра (ОКР спеціаліста)
зі спеціальності D9 Міжнародне право
галузь знань D Бізнес, адміністрування та право
освітньо-наукової програми «Міжнародне право»**

Ірпінь 2025

Програма додаткового вступного випробування для здобуття рівня вищої освіти ступеня «доктор філософії» в галузі знань D Бізнес, адміністрування та право D9 Міжнародне право освітньо-наукова програма «Міжнародне право».

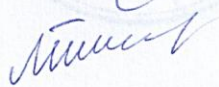
Розробники

О. Чернецька, кандидат юридичних наук,
доцент, завідувач кафедри міжнародного
права та права Європейського Союзу

К. Лісова, кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного права та права
Європейського Союзу

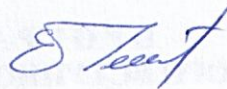
Гарант:

Леонід ТИМЧЕНКО, д.ю.н., професор

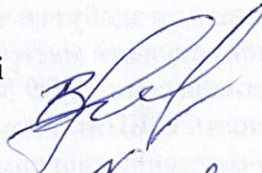
Програму вступного випробування розглянуто та схвалено кафедрою міжнародного права та права Європейського Союзу, протокол від 17.09. 2025 р. № 11

Завідувач кафедри

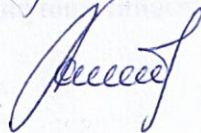
Олена ЧЕРНЕЦЬКА, к.ю.н., доцент

Завідувач відділу докторантури і
аспірантури

Вадим КАРАБАСЬ

Проректор з наукової роботи

Олександра СМІРНОВА

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.....	2
ТЕМАТИЧНИЙ ВИКЛАД ЗМІСТУ ПРОГРАМИ.....	3
МОДУЛЬ 1. ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА.....	3
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 1.....	6
МОДУЛЬ 2. ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНЕ ПРАВО.....	6
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 2.....	7
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ.....	8
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ НА ВСТУПНОМУ ВИПРОБУВАННІ	10

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета додаткового вступного випробування зі спеціальності – відбір до навчання в аспірантурі осіб, які продемонстрували найвищий рівень засвоєння фундаментальних та прикладних знань та вмінь, отриманих в результаті вивчення циклу дисциплін за другим (магістерським) рівнем вищої освіти з різних спеціальностей.

Вимоги до здібностей і підготовленості вступників. Для успішного засвоєння освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії вступники до аспірантури повинні мати ступінь магістра (або освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста) та здібності до оволодіння знаннями, уміннями і навичками в галузі загальних нормативних та спеціалізованих фахових дисциплін, які передбачені навчальними планами освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр». Обов'язковою умовою є вільне володіння державною мовою.

Характеристика змісту програми. Програма додаткового вступного випробування охоплює коло питань, які в сукупності характеризують вимоги до знань і вмінь особи, що бажає навчатись в аспірантурі Університету з метою здобуття третього освітньо-наукового рівня вищої освіти зі спеціальності D9 Міжнародне право в галузі знань D Бізнес, адміністрування та право. Програма має міжпредметний характер, охоплюючи ключові аспекти таких нормативних дисциплін, як «Теорія держави і права», «Вступ до спеціальності міжнародне право». Модулі програми відповідають компетенціям, для виконання яких має бути підготовлений магістр (спеціаліст).

Порядок проведення додаткового вступного випробування визначається Правилами прийому до аспірантури ДПУ.

Для складання додаткового вступного випробування вступники повинні:

- 1) мати сучасні наукові знання теорії держави і права;
- 2) мати уявлення про основні закономірності і тенденції розвитку держави і права; вміти виявляти ці закономірності, знати форми їх прояву;
- 3) мати базові знання про майбутню професію, основи теорії та практики міжнародного права;
- 4) грамотно оперувати понятійно-категоріальним апаратом, притаманним для науки міжнародного права;
- 5) володіти знаннями і вміннями інтерпретації та застосування норм міжнародного права, аналізу міжнародних актів з позицій повноти правового регулювання;
- 6) вміти застосовувати прийоми юридичної аргументації, що ґрунтуються на опануванні новітніх правових доктрин та критичному аналізу міжнародного права.

ТЕМАТИЧНИЙ ВИКЛАД ЗМІСТУ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

1.1. Теорія держави і права: загальна характеристика

Предмет теорії держави і права. Роль теорії держави і права у вивченні юридичних наук. Методологія дослідження державно-правових явищ.

Теорія держави і права як фундаментальна юридична наука: поняття, структура та функції, ознаки. Система методів теорії держави і права. Функції теорії держави і права. Взаємозв'язок теорії держави і права з іншими юридичними науками.

1.2. Суспільство: поняття, структура та система відносин

Суспільство: поняття, структура, види. Громадянське суспільство. Соціальні суб'єкти у суспільстві та їх види. Соціальні системи: поняття і види. Види та засоби соціального регулювання.

Держава: поняття, ознаки та види. Співвідношення держави з суспільством. Правова держава. Регулювання суспільних відносин у суспільстві і державі: поняття і види.

1.3. Держава: походження і розвиток

Суспільна влада та соціальні норми в додержавний період: загальна характеристика. Розпад родового суспільства: основні закономірності. Основні теорії походження держави: теологічна, договірна, патріархальна, завоювання, соціально-економічна, космічна та ін.

Держава як соціальне явище: основні ознаки. Сутність та соціальне призначення держави. Історичні типи держави. Державна влада: поняття, ознаки, види та її значення в державі.

1.4. Держава і політична система суспільства

Політична система суспільства: поняття та ознаки. Складові елементи політичної системи суспільства та їх характеристика. Роль і місце держави в політичній системі суспільства. Політична влада: поняття, природа та ознаки. Політична культура: поняття, зміст і структура. Роль політичної культури у функціонуванні політичної системи суспільства.

1.5. Форми держави

Форми держави та характеристика її основних структурних елементів.

Форма державного правління: поняття і види. Монархія як форма правління та її види. Республіка як форма правління та її види.

Форма державного устрою: поняття та різновиди.

Політичний режим: поняття і види.

1.6. Функції держави

Функції держави: загальна характеристика. Співвідношення функцій, завдань, цілей і соціального призначення держави.

Класифікація функцій держави. Внутрішні функції держави: порівняльно-історичний аналіз. Зовнішні функції держави: порівняльно-історичний аналіз.

Форми і методи здійснення функцій держави.

1.7. Механізм держави

Механізм держави: поняття та структура.

Основні принципи організації і діяльності державного апарату. Органи держави: поняття та їх види. Характеристика органів законодавчої, виконавчої і судової влади в Україні.

Поняття місцевого самоврядування.

Місце й роль органів виконавчої влади України, які формують та реалізують державну фінансову та бюджетну політику, а також визначають політику у митній та податковій сфері.

1.8. Концепції держави

Концепції держави: поняття, види та причини їх існування.

Теорія правової держави. Теорія „держави загального благоденства”. Теорія еліт. Фашистська ідея державності. Теорія національної держави.

1.9. Поняття демократії, її сутність та основні форми

Демократія: історичні передумови виникнення, поняття та соціальна цінність. Основне призначення демократії та її сутність. Інститутита основні форми демократії.

Демократичні форми та методи управління державою та суспільством. Демократія як міра свободи та відповідальності.

1.10. Право: поняття, походження, розвиток та структура

Право: історія розвитку, поняття та ознаки. Історичні типи виникнення права. Теорії походження права.

Загально-соціальний та класовий зміст права.

Поняття та класифікація принципів права.

Поняття функції права та їх види. Сучасна цінність права у суспільстві. Взаємодія права, економіки та політики в державі.

1.11. Норми права як різновид соціальних норм

Поняття та класифікація соціальних норм. Норма права: поняття, ознаки та види.

Структурні елементи норми права та їх характеристика.

Способи викладення норм права в нормативно-правових актах.

1.12. Правова система, система права і система законодавства

Правова система як різновид соціальної системи суспільства. Правова система: поняття, структурні елементи та їх характеристика.

Системи права: поняття та її ознаки. Структурні елементи системи права: галузі права, підгалузі права, інститути права, норми права та їх характеристика. Загальна характеристика основних галузейправа.

Системи законодавства: загальна характеристика. Відмінність системи законодавства від системи права та правової системи.

Систематизація законодавства: поняття та види.

1.13. Правоутворення та форми права

Поняття та класифікація форми права. Види форми права: правовий звичай, судовий та адміністративний прецедент, нормативно-правовий акт, правовий договір та їх характеристика.

Поняття та загальна харектиристика правоутворення, правотворчості та законотворчості. Основні стадії правотворчості.

Система нормативно-правових актів України. Дія нормативно-правових актів в часі, просторі та щодо кола суб'єктів.

1.14. Реалізація норм права

Реалізація норм права: поняття та основні форми.

Застосування норм права як особлива форма реалізації правових норм. Підстави застосування правових норм. Стадії застосування норм права.

Правозастосовчі акти: поняття та види.

Прогалини в праві й шляхи їх вирішення.

1.15. Тлумачення нормправа

Тлумачення норм права поняття та види.

Види тлумачення: офіційне та неофіційне, нормативне та казуальне та їх характеристика.

Способи тлумачення норм права.

Акти тлумачення норм права.

1.16. Правові відносини

Правові відносини: поняття та основні ознаки. Види правовідносин. Структура правовідносин.

Поняття правоздатності, дієздатності та деліктоздатності.

Поняття юридичної особи та її правосуб'єктність. Види юридичних осіб. Поняття і види юридичних фактів.

1.17. Правова поведінка та правопорушення

Правова поведінка: поняття, ознаки і види.

Правомірна поведінка: поняття, ознаки та склад. Види правомірної поведінки.

Протиправної поведінка: поняття, ознаки та склад. Види протиправної поведінки.

Правопорушення: поняття, ознаки та склад. Види правопорушень.

1.18. Юридична відповідальність

Поняття та ознаки юридичної відповідальності. Види юридичної відповідальності та їх характеристика.

Підстави для притягнення і звільнення від юридичної відповідальності.

Поняття і види функцій юридичної відповідальності.

Принципи юридичної відповідальності.

1.19. Законність та правопорядок

Законність та правопорядок: поняття, основні принципи та гарантії.

Суспільний порядок і правопорядок: поняття та загальна характеристика. Основні принципи правопорядку. Співвідношення між законністю і правопорядком. Державна дисципліна та її види.

1.20. Правова свідомість і правова культура

Поняття, структура та рівні правосвідомості. Види правосвідомості. Функції правосвідомості. Деформація правосвідомості: поняття та різновиди.

Поняття та види правової культури. Форми, методи та ефективність правового виховання.

1.21. Правове регулювання та його механізм

Поняття, типи і способи правового регулювання. Правове регулювання та правовий вплив і їх відмінність.

Механізм правового регулювання: поняття, елементи та їх характеристика. Стадії механізму правового регулювання. Ефективність правового регулювання суспільних відносин.

1.22. Правові системи сучасності

Правова система: поняття та класифікація.

Правова сім'я (тип правових систем): поняття та різновиди. Романо-германська правова сім'я. Сім'я загального (англо-американського) права. Змішана правова сім'я.

Традиційні та релігійні правові системи.

1.23. Сучасні підходи праворозуміння

Праворозуміння: поняття та класифікація його типів.

Широке та вузьке розуміння права. Загальний аналіз позитивістського типу праворозуміння. Легізм (lex) та легістська лінгвістика. Соціологічний напрямок праворозуміння.

Концепція «живого права» Ерліха. Школа «реалістів». Природно-правовий тип праворозуміння. Протиставлення природного і позитивного права: проблеми та шляхи їх вирішення.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 1

1. Загальна теорія права: підручник / [О. В. Петришин, Д. В. Лук'янов, С. І. Максимов, В. С. Смородинський та ін.] ; за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020, 568 с.
2. Загальна теорія права. Нормативний курс: підручник / за ред. д.ю.н., проф. С. В. Бобровнік. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 596 с.
3. Кельман М. С., Стратонов В. М. Загальна теорія права: підручник. Вид. 6-те, доп. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 742 с.
4. Кельман М. С. Юридична наука: проблеми методології : монографія. Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2011. 492 с.

МОДУЛЬ 2. ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

2.1. Міжнародне право як сфера професійної діяльності

Юридична професія. Суть юридичної діяльності.

«Юрист» та «юрист-міжнародник». Етичні засади юридичної професії. Місія юриста в суспільстві. Сфери практичної діяльності юриста-міжнародника.

Концепція підготовки юриста-міжнародника: соціально-гуманітарний цикл, мовний цикл, теоретико-правовий цикл, порівняльно-правовий цикл, міжнародно-правовий цикл.

«Професійна деформація».

Вітчизняна наука міжнародного права. Сучасні школи міжнародного права в Україні.

2.2. Право та міжнародне право

Поняття права. Право та інші нормативні системи.

Національне (внутрішньодержавне) право.

Міжнародне (публічне) право. Міжнародне приватне право.

Співвідношення та взаємодія національного та міжнародного права.

Європейське право.

2.3. Основні принципи міжнародного права

Поняття, ознаки та суть основних принципів міжнародного права. Принцип незастосування сили або погрози силою. Принцип мирного вирішення міжнародних спорів. Принцип суверенної рівності держав. Принцип невтручання у внутрішні справи. Принцип територіальної цілісності. Принцип непорушності кордонів. Принцип поваги прав і основних свобод людини. Принцип рівноправності та самовизначення народів. Принцип співробітництва. Принцип добросовісного виконання зобов'язань за міжнародним правом.

Зовнішня політика держави та міжнародні відносини: сутність та види. Суб'єкти міжнародних відносин. Україна в системі міжнародних відносин.

2.4. Предметна сфера міжнародного права

Загальні характеристика питань, що входять до предметної сфери сучасного міжнародного права. Поняття «міжнародне публічне право» Предмет і об'єкт міжнародного права. Система і структура сучасного міжнародного права. Поняття джерел міжнародного права. Міжнародні договори. Міжнародні звичаї.

Загальні принципи права.

Допоміжні засоби визначення норм міжнародного права.

Поняття «прав людини» та його значення в сучасному політичному дискурсі. Міжнародні механізми захисту прав людини: конвенційні та інституційні.

Суверенітет держави і його співвідношення із суверенітетом народу і суверенітетом нації

Роль міжнародних організацій у сучасному світі. Поняття, ознаки, правосуб'єктність міжнародних організацій. Види міжнародних організацій. Організація Об'єднаних Націй: система органів, функції, повноваження.

НАТО.

Регіональні міжнародні організації. Рада Європи, ОБСЄ, Європейський Союз.

2.5. Україна та міжнародне право

Україна як суб'єкт міжнародного права. Еволюція та сучасний зміст міжнародної правосуб'єктності України.

Правові проблеми в зовнішніх зносинах України.

Україна в міжнародних судових установах.

Вплив науки міжнародного права на утвердження правосуб'єктності України.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 2

1. Баймуратов М.О. Міжнародне публічне право: підручник. К.: Фенікс, 2018. – 762 с.
2. Маланчук П. Вступ до міжнародного права за Ейкхерстом [Текст] : Підручник: Пер.з англ. / П. Маланчук ; відп.ред. М. В. Буроменський. – Х. : Фірма "Консум", 2000. – 592 с.
3. Міжнародне публічне право: підручник: у 2-х т. / [В.В. Мицик, М.В. Буроменський, О.В. Буткевич та ін.]; за ред. В.В. Мицика. – Харків: Право, 2019. – Т. 1: Основи теорії. – 2019. – 416 с.
4. Міжнародне публічне право: підручник: у 2-х т. / [В.В. Мицик, М.В. Буроменський, М.М. Гнатівський та ін.]; за ред. В.В. Мицика. – Харків: Право, 2019. – Т. 2: Основні галузі. – 2019. – 624 с.
11. Касьянова В. Г. International law for students of economics [Текст] : навч. посіб. / В. Г. Касьянова ; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2014. – 203 с.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

I. Теорія держави і права

1. Місце і роль теорії держави і права в системі юридичних наук.
2. Теорія правової держави та її характеристика.
3. Норми права та їх види.
4. Система права, предмет і метод правового регулювання.
5. Види функцій держави у контексті глобалізаційних процесів.
6. Правова поведінка та її різновиди.
7. Види джерел (форм) права.
8. Правовий звичай та судовий прецедент: характерні особливості.
9. Закон і підзаконні нормативно-правові акти: поняття та різновиди.
10. Офіційне та неофіційне тлумачення норм права.
11. Правові гарантії та їх види.
12. Правові відносини, їх склад та види.
13. Поняття і структура форми держави.
14. Особливості застосування правових норм як форми їх реалізації.
15. Громадянське суспільство як неодмінний елемент правової держави.
16. Характеристика видів юридичної відповідальності.
17. Поняття і види принципів права.
18. Правосвідомість та її елементи.
19. Поняття і структура державного апарату.
20. Шляхи зміцнення законності та правопорядку.
21. Поняття державного суверенітету та його види.
22. Правова культура та особливості.
23. Форми реалізації правових норм та їх характеристика.
24. Юридичний процес та його функції.
25. Основні сучасні концепції держави.
26. Прогалини в праві та шляхи їх усунення.
27. Основні позитивні сторони різних правових концепцій.
28. Історичні типи держави та їх характеристика.
29. Поняття правової системи, її елементи. Правові системи (сім'ї) сучасності.
30. Правові презумпції та аксіоми.

2. Вступ до спеціальності міжнародне право

1. Суть юридичної професії та юридичної діяльності.
2. Функції юристів у сучасному суспільстві.
3. Етичні засади юридичної професії. Місія юриста в суспільстві.
4. Сфери практичної діяльності юриста-міжнародника.
5. Концепція підготовки юриста-міжнародника: соціально-гуманітарний цикл, мовний цикл, теоретико-правовий цикл, порівняльно-правовий цикл, міжнародно-правовий цикл.
6. Сучасні школи міжнародного права в Україні.
7. Поняття й види нормативних систем (право, мораль, релігія, етикет).
8. Поняття міжнародного публічного права.
9. Поняття міжнародного приватного права.
10. Способи (теорії) обґрунтування чи спростування юридичної сили міжнародного права.
11. Спільні та відмінні риси національного та міжнародного права.
12. Співвідношення та взаємодія національного та міжнародного права.
13. Сутність та призначення порівняльного правознавства.
14. Конституція та закони України про міжнародне право.
15. Основні принципи міжнародного права як засади сучасного міжнародного правопорядку.

16. Розкрийте історію становлення та зміст принципу незастосування сили або погрози силою.
17. Розкрийте зміст принципу мирного вирішення міжнародних спорів.
18. Розкрийте історію становлення принципу суверенної рівності держав.
19. Розкрийте історію становлення та зміст принципу невтручання у внутрішні справи.
20. Розкрийте зміст принципу територіальної цілісності.
21. Розкрийте історію становлення принципу непорушності кордонів.
22. Розкрийте зміст принципу поваги прав і основних свобод людини.
23. Розкрийте історію становлення та зміст принципу рівноправності та самовизначення народів.
24. Розкрийте історію становлення принципу співробітництва.
25. Дайте характеристику принципу добросовісного виконання зобов'язань за міжнародним правом.
26. Зовнішня політика держави та міжнародні відносини: сутність та види.
27. Суб'єкти міжнародних відносин.
28. Україна в системі міжнародних відносин
29. Значення міжнародного права та його основних принципів для міжнародних відносин та зовнішньої політики держав.
30. Поняття «прав людини» та його значення в сучасному політичному дискурсі.
31. Міжнародні механізми захисту прав людини: конвенційні та інституційні.
32. Поняття та критерії виділення галузей та інститутів міжнародного права.
33. Розширення предмету міжнародного права на нові сфери.
34. Поняття та види джерел міжнародного права.
35. Поняття міжнародного договору.
36. Поняття міжнародного звичаю.
37. Поняття загальних принципів права.
38. Співвідношення категорій «загальні принципи права» і «основні принципи міжнародного права».
39. Поняття міжнародної організації.
40. Міжнародні міжурядові та неурядові організації.
41. Цілі і принципи ООН, закріплені у її Статуті.
42. Головні органи ООН.
43. НАТО: функції, повноваження.
44. Поняття регіональних та спеціалізованих міжнародних організацій.
45. Конструктивне партнерство Україна – НАТО.
46. Значення членства в міжнародних організаціях для України.
47. Місце і роль України в регіональних міжнародних організаціях.
48. Особливості реалізації міжнародної правосуб'єктності України.
49. Правові основи дипломатичних відносин України.
50. Механізм реалізації міжнародної правосуб'єктності України у відносинах з міжнародними організаціями.
51. Участь України у міжнародних судах.
52. Реалізація міжнародної правосуб'єктності України шляхом участі у міжнародному арбітражі.
53. Теоретичні підходи до кваліфікації збройного конфлікту на сході України.
54. Доктринальне обґрунтування неправомірності анексії Криму.
55. Європейський напрямок реалізації правосуб'єктності України.
56. Справи за участю України у Міжнародному Суді ООН.
57. Юрисдикція ЄСПЛ щодо розгляду міждержавних спорів.
58. Справи щодо незаконної анексії Криму та переслідування українських громадян.
59. Міжнародно-правова оцінка української революції гідності.
60. Теоретичні обґрунтування міжнародно-правової відповідальності Росії за агресію на території України.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ НА ДОДАТКОВОМУ ВСТУПНОМУ ВИПРОБУВАННІ

Оцінювання відповіді аспіранта при складанні додаткового вступного випробування з метою здобуття третього освітньо-наукового рівня вищої освіти зі спеціальності D9 Міжнародне право галузі знань D Бізнес, адміністрування та право відбувається за результати сумарної оцінки за кожне із питань екзаменаційного білету. Екзаменаційний білет містить чотири питання, кожне з яких оцінюється за 50-ти бальною системою.

Вступний іспит до аспірантури має усну форму проведення.

Критерії оцінювання знань вступників:

180-200 балів «відмінно» – глибоке розуміння питань по суті, послідовно, грамотно і логічно правильно його подає, тісно пов'язує теорію з практикою виявляє вміння самостійно узагальнювати і викладати матеріал, не допускаючи помилок.

160-179 (дуже добре) – добре знання базових елементів дисциплін; грамотне розкриття сутності поставлених запитань; добре володіння юридичною термінологією; можливість обґрунтувати власну точку зору науковими та нормативними джерелами, але із несуттєвими неточностями;

140-159 (добре) – володіння окремими питаннями дисциплін; вільне оперування понятійним апаратом з окремими неточностями; в окремих випадках порушення внутрішніх логічних зв'язків; використання під час підготовки до іспиту виключно матеріалів підручників; добре орієнтування у поставлених запитаннях, проте не можливість обґрунтувати свою точку зору науковими та нормативними джерелами;

101-139 (задовільно) – задовільне знання ключових питань дисциплін; у цілому правильна, проте недостатня аргументація власної позиції під час відповіді; недостатня обізнаність у сучасних теоретичних положеннях, порушення логічної послідовності під час відповіді на додаткові та уточнюючі запитання; неспроможність вільно оперувати матеріалом, осмислювати його та пов'язувати із суміжними питаннями (проблемами):

100 і менше (незадовільно) – незнання ключових питань дисциплін; наявність грубих помилок у відповідях на основні та додаткові питання; нездатність логічно викладати матеріал; незначне володіння понятійним апаратом; нездатність відповідати на уточнюючі запитання.